

Kommentaariid

Aimar Altosaar (RiTo 1), Isamaliidu fraktsioon, Kultuurikomisjoni liige

Andrus Varik (RiTo 1), Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon, Maelukomisjoni liige

Küllo Arjakas (RiTo 1), Eesti Keskerakonna fraktsiooni liige, Keskkonnakomisjoni liige

Leivi Šer (RiTo 1), Riigikogu Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fraktsiooni nõunik, EÜRP juhatuse liige

Mai Treial (RiTo 1), Eesti Koonderakonna fraktsiooni liige, Põhiseaduskomisjoni ja Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise komisjoni liige

Mart Meri (RiTo 1), Mõõdukate fraktsiooni liige, Kultuurikomisjoni liige

Paul-Eerik Rummo (RiTo 1), Eesti Reformierakonna fraktsioon, Kultuurikomisjoni ja Euroopa asjade komisjoni liige

Tiit Toomsalu (RiTo 1), Eestimaa Ühendatud Rahvapartei fraktsioon, Põhiseaduskomisjoni ja Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise komisjoni liige

Aimar Altosaar

Erakondade ja mittetulundusühingute vahel sõlmitud koostöömemorandumit võib käsitleda suhtekorraldusliku projektina, mille sihiks on pöörata inimeste tähelepanu võimalustele osaleda realselt ja jõuliselt ühiskonna kujundamises ja riigielu juhtimises mitte ainult valimiste ajal, vaid pidevalt. Erakonnad on samuti teatud liiki mittetulundusühingud, kellel on kohustus esindada riigi kodanikke riigi poliitilise juhtimise tasandil. Sellega peaks kaasas käima ka kohustus julgustada inimesi ühinema oma huvide edendamiseks mittetulunduslikesse ühendustesse, mis võiksid vajaduse korral olla ka surverühmadeks riigi ja omavalitsuste administratsioonile ja poliitikutele. Kõigile ühiskonna liikmetele tuleb selgitada, et ühineda ühiselt vajalike asjade ajamiseks võib alati ja igal alal, eriti valdkondades, mis ei huvita äriühinguid või millega riigi- või omavalitsuste avalik võim ei tegele või tegeleb ebarahuldavalt. Mittetulundusühingute kaudu saavad kõik, kes vähegi soovivad, kujundada kodanikuühiskonna õigusruumi ja häid tavasid.

Koostöömemorandum loob uuel tasemel võimalused poliitikute ja avalikkuse aktiivseks koostööks. Siiani arvab suur osa ühiskonnast, et poliitiliste erakondade kui solistide ja rahva kui koori vahel on ühenduslüli väga nõrk. Koostöö poliitikute ja mittetulundusühingute vahel peaks olema loomulik ja vältimatu. Siis suudame hoida ära ka rahva võõrandumise poliitilisest võimust.

Iga Riigikogu liige võib olla mittetulundusühingute asutamisel ja tegevuses oma kaaskodanikele eeskujuks. Riigikogus töötavad poliitikud peaksid enam pöörama tähelepanu riigikogus menetletavatele seadustele ja jälgima, et need mitte ei kitsendaks, vaid avardaksid kodanikeühenduste võimalusi.

Mittetulundusühingutel peab jätkuma järjekindlust, eneseusku ning koostöö-võimet oma eesmärkide saavutamisel. Aktiivsed kodanikud, see osa rahvast, kes oma ühiste huvide paremaks kaitseks ja edendamiseks on ühinenud, moodustavad ju tegelikult mitte kolmanda, vaid esimese sektori ühiskonnast, mille suhtes äri- ja avalik sektor on teisele tähtsusega. Inimeste vaba tahe ja initsiatiiv ise oma asju ajada ja otsustada ongi see ürgalge, millel saab püsida demokraatlik ühiskond. Millist Eesti riiki ja ühiskonda me tahame näha 10, 20 või 30 aasta pärast, seda peaksid otsustama eelkõige kodanikud ja nende ühendused. Avalik sektor – poliitikud ja riigiametnikud – peaksid olema nende tahte elluviijad.

Tiit Toomsalu

Koostöökoda annab mittetulundussektorile võimaluse:

1. teha seadusandlikku lobitööd organisatsiooniliselt selgeid ja legaalseid kanaleid pidi,
2. nende kui surve- ja huvialagruppide juurdepääsu seadusloome protsessile varajases staadiumis. Riigikogus esindatud ja ka esindamata erakonnad saavad võimaluse lähtefoks ja ka tagasisideks nende poliitilises ja seadusloometegevuses. Riigikogu erakondade rolliks oleks võimalikult varakult edastada asjaomastele sihtgruppidele infot kavandatavast seadusloomest ja teha tagasisidest järeldused. Mittetulundussektori ülesandeks oleks kolmanda sektori võimalikult laiaulatuslik haaramine ümarlauaga seotud protsessidesse, info intensiivne edastamine, katusorganisatsiooni tugevdamine.

Paul-Eerik Rummo

Näen allakirjutatud memorandumis ja koostöökoja moodustamises eeskätt julgustust ja stiimulit meie seni veel suhteliselt nõrgale, oma olemust mitte veel päriselt leidnud kolmandale sektorile. Usun, et koostöökojas plaanitava kodanikuühiskonna kontseptsiooni koostamine aitab neis asjus suuremat selgust luua ja uusi väljavaateid avada. Praktikas pean soovitavaks ja ka tõenäoliseks, et kavandatava haldusreformi käigus kujundatakse mehhanismid avaliku võimu ja kolmanda sektori tihedamaks partnerluseks ja mõnede avaliku võimu funktsioonide üleandmiseks kolmandale sektorile.

Üheks seniseks positiivseks näiteks võiks olla esialgu kaootilisena mõjunud Haridusfoorum, (Vt: <http://www.dlinnt.ee/haridusfoorum/>) mille eneseleidmise tee ja tänane roll riikliku haridusstrateegia väljakujundamises on olnud vägagi arvestatav.

Mai Treial

Mittetulundusühingud

- aitavad tasakaalustada riigis sotsiaal-majanduslikku arengut;
- pehmendavad või väldivad pingeid ühiskondlik-poliitilises elus.

Kodanikkonna aktiviseerumine on väga oluline olukorras, kus majanduslik ebavõrdsus aina süveneb. Mulle teeb muret, et rahvas on üha enam jaotumas rikasteks ja vaesteks. See on

osalt nii ka kultuuriliselt – suuremates linnades on Internetti ja teisi riikliku infrastruktuuri võimalusi kasutavad "inforikkad" ja väikelinnades ning kaugemates maakohtades võime täheldada üha kiirenevat info- ja ideevaruste inimeste osakaalu kasvu. Kodanikualgatused suudavad siin koostöös kohalike omavalitsuste ja koolide ning raamatukogudega ehk midagi ära teha. Eestimaa ei ole ainult Tallinn, Tartu, Pärnu või Viljandi.

Samuti teevad mulle muret korruptsiooni levikuga seotud kahtlustused; usaldamatus riigi ja kohaliku võimu kandjate ja valitsejate suhtes. Riigikogul on siin palju ära teha, sest usaldamatus Riigikogu vastu väljendub osalt ju ka Eesti inimeste suhtumises seadustesse ja langenud valimisaktiivsuses.

Kui otsida abi, siis kes aitaks?

Üks lahendusi ongi koondumine mitmesugustesse kodanikualgatuse korras moodustatud ühendustesse, kes täiendavad erinevate teenuste pakkujate ridu, on inimestele eneseteostuse võimaluseks ja aitavad leida lahendusi erinevatele probleemidele. Ka erakonnad on üks kodanikualgatuse vorme.

Eesmärgina tuleks silme ees hoida inimkeskse ühiskonna ideaale, kus kehtivad põhimõtted, et riik on kõigile, mitte üksnes saatuse pailastele. Paremaid arenguvõimalusi pakub siin on riigi tasakaalustatud ja ettevaatav areng.

Riigikogu liikmetena me vajame õigusloomes asjalikke partnereid.

Usun, et kõigile inimestele on väga oluline teada, et temaga arvestatakse, et kedagi ei ole kõrvale lükatud.

Olla ise tegija, see tähendab ka vastutust, julgust võtta vastutus ühiskonnas toimuvate protsesside eest enda õlule. Koostöö tõstab usaldust riigi ja kohaliku võimu struktuuride vastu, tugevdab õiguskorda ja tõstab inimeste õigusteadvust. Leian, et kodanikeühiskonna tugevnemine on oluline isegi riigi kaitsevõime suurendamise mõttes, sest parim kaitse on usaldus.

Minule kui Riigikogu liikmele on väga oluline infovahetus, dialoog erinevate huvigruppidega ja see, et oleks võimalik paljudes asjades saavutada erinevate huvide kokkupõrkumise vältimiseks konsensus. Arvestatav koht on traditsioonidel, eesti kultuuripärandil, et säilitada oma identiteeti. Ühiskondlik surve otsustuste tegemisel peaks olema selgem, jõulisem. Ei saa vaikselt kannatada. Meil kõigil on vaja julgust ja oskust seista oma õiguste eest.

Kahjuks on mittetulundusühingud veel siiski suhteliselt nõrgad. Vaja on, et nad tugevneksid. Teatud määral on tugevnemiseks vaja ka riigi tuge (erinevate projektide rahastamine, koolitus, jne).

On tõsi, et kõik ettepanekud formeeruvad seadusteks ikkagi parteide kaudu Riigikogus ja et üha enam mõjutavad parteid ka kohaliku võimu otsustusi – sellepärast on vastuvõetud memorandum olulise tähtsusega .

Andrus Varik

Eesti taasiseseisvumisel seadsime eesmärgiks üles ehitada õiglusele rajatud ja kodanikele suunatud riik, kodanikuühiskond, kus kodanikeühendused saavad avaliku võimu teostamisel kaasa rääkida ning selline kodanikualgatus omab poliitiliste protsesside suunamisel ka tegelikku mõju. Enne Eesti iseseisvumist olid kodanikeühendused koondunud peamiselt ühe eesmärgi – vabaduse – saavutamisele ning näiteks Rahvarinde, Kodanike Komitee ja Muinsuskaitseeltsi mõju ühiskondlikele protsessidele oli märkimisväärne. Nüüd, kus iseseisvus on saavutatud, on kodanikeühenduste eesmärgid diferentseerunud ning kodanikualgatus mõju ühiskonnas toimuvatele protsessidele väike. Kuna dialoog poliitikute ja kodanikeühenduste vahel on alles kujunemisjärgus, ei ole poliitikutel täit selgust erinevate kodanikeühenduste tahtes ja eesmärkides. Samuti on võimalik, et kodanikeühendustel ei ole selgust erinevate erakondade seisukohtadest neid huvitavates küsimustes. Praegu on domineerib võimuesindajate puhul suhtumine, et võimukandja on ise tark ja teeb rahva eest otsuseid. Näiteks kodanikualgatusel tekkinud Eesti Maarahva Kongress võttis vastu mitmeid olulisi otsuseid, mida toetasid ka mitmed teised erakonnad, kuid Vabariigi Valitsus ignoreeris esimesel etapil sellist võimsat kodanikualgatus täielikult. Kodanikeühiskonnas tunnustab aga võimuesindaja kodanikualgatus ning kuulab enne otsuse tegemist ka kodanikeühenduste arvamust. Kodanikeühenduste ja erakondade dialoog ongi ühiskonda rahuldava poliitilise otsuse üheks eelduseks.

Mida rohkem kodanikeühendusi moodustatakse ning mida aktiivsemad ja koondumisvõimelisemad need kodanikuühendused on, seda suuremad on võimalused ka sotsiaalseks koostööks poliitikutega. Kui kodanikeühenduste roll on anda poliitikutele mõtlemisainet ning juhtida tähelepanu ühiskonna ebakohtadele, siis erakondade kohustus kodanikuühiskonna ees on see, et kodanikeühendusi võrdse partnerina koheldes analüüsitakse nende ettepanekuid ja seisukohti ning poliitiline otsus võetakse vastu arvestades kõiki argumente. Samuti on oluline märkida, et kodanikeühenduste otsustamisõigus ei saa eksisteerida lahus kohustustest – võimuesindajatel on võimalus kodanikeühendustele delegeerida teatud riiklikke või kohaliku omavalitsuse tasandi ülesandeid ja vastutust.

Eeltoodut arvestades peab Eestimaa Rahvaliid Eesti erakondade ja mittetulundusühingute vahelist koostöömemorandumit väga oluliseks sammuks Eesti kodanikuühiskonna kujundamisel.

Küllo Arjakas

14. detsembril 1999. Aastal allakirjutatud koostöömemorandum, kus osalisteks on ühelt poolt Eesti erakondade esindajad ja teiselt poolt Eesti Mittetulundusühingute koostöökoda (EMK), on kahtlemata pikemas perspektiivis tähelepanuväärne üritus. Ei meenu, et mõnes teises meie sarnaste oludega riigis oleksid ülalnimetatud osapooled niikaugele jõudnud, et analoogiline koostöömemorandum oleks alla kirjutatud. Siiani on ikka nii olnud, et erakonnad elavad oma elu ja poliitikaga mitteseotud MTÜ-d oma elu ning ühisosa nende vahel on olnud üsna väike.

Alus tõsisemaks koostöök on iseenesest üsna selgelt olemas, sest MTÜ-de tegevusruum ja tegutsemistingimused on suuresti määratletud seadustega, esmajoones kodanike ühenduste asutamise, registreerimise ja aruandluse osas ning maksuseaduste kaudu, mille kaudu kas juriidilised isikud või eraisikud saavad võimalusi teha toetusi MTÜ-de sfääris asetleidva tegevuse toetamiseks. Seadusandlus ja selle muutmise on teatavasti seotud parlamendis esindatud erakondadega. Kuna MTÜ sfäär on poliitikaga vähe seotud, siis selle valdkonna edendamine peaks olema parlamendi mõlema osapoole, nii valitsuskoalitsiooni kui ka opositsiooni huvides. Tõsi, allakirjutatud koostöömemorandum muutus valitsuserakondade esindajate taotlusel märksa ümmargusemaks ja üldsõnalisemaks, kui seda oli algne projekt. Tõsisem sellealane koostöö eeldab ka selgemate ülesannete võtmist ning endastmõistetavamalt on valitsusel oma ministriumide jm allasutuste tõttu suuremad võimalused kui mõnel teisel huvitatud ringkonnal.

Kindlasti tuleb ka probleeme MTÜ-sid ühendava EMK ning erakondade esindajate vahel. Viimastel on paratamatult kiusatus suuremal või vähemal määral toimuvaid üritusi või protsesse politiseerida, teha seda kas ettevaatlikult või koguni otse. Siin on vaja MTÜ-de esindajatel hoiduda sekkumast päevapoliitikasse, liiatigi kui see ei ole otseselt seotud MTÜ-de tegevusega.

Erakondadelt nõuab sellealane koostöö mitut inimest, kes võiksid antud valdkonda süveneda. Ühest jääb väheseks, sest MTÜ-de sfäär on sedavõrd mitmekülgne ja kiirelt arenev, et see käib ühele spetsialistile üle jõu. Kui läbi arutluste ja diskussioonide on õnnestunud mõni lahendamist vajav probleem teadvustada, siis on erakondade esindajatel kohustus see "tõlkida" seadusandluse ja selle muutmise keelde. Seegi on omaette ja aega nõudev töö.

Leivi Sher

Koostöökoda on ainukeseks institutsiooniks, kus praegu mittepoliitilised kodanikeühendused omavad poliitiliste erakondadega võrdse partneri staatust. Mulle tundub, et Koostöökoja töögruppidesse peaks kaasama võimalikult laialdasema MTÜ-de aktiivi, saavutamaks ettepanekute väljatöötamist võimalikult laiema konsensuse alusel. Arvan, et peale katus-organisatsiooni peaks üksikute projektide väljatöötamiseks kaasama ka nõ spetsialiseeritud mittetulundusorganisatsioonid, kes tegutsevad ettepaneku reguleeritavas valdkonnas. Näiteks võin tuua praegu valitsuse poolt pakutavat ühiskonna integratsiooniprogrammi, mis on koostatud ilma integreeritavate osavõtuta ning nende seisukohti arvestamata. Koostöökoja ülesandeks on ka nende funktsioonide määratlemine, mida riik peaks ja võiks loovutada mittetulundusühendustele. Viimased peaks välja töötama ja esitama Koostöökojale vastavad ettepanekud seadusandluse muutmiseks. Koostöökoda peab saama instrumendiks, kus eelnevalt kooskõlastatakse erakondade seisukohad nendes küsimustes selleks, et erakondade esindajad Riigikogus hääletaksid solidaarselt nende ettepanekute poolt. Teisisõnu – kõne all olevas valdkonnas muutuvad erakonnad omamoodi MTÜ-de ruuporiks võimu kõrgematel tasanditel.

Koostöökoda peab saama ka tagasiside vahendiks, kus MTÜ-d annavad erakondadele infot ühiskondlikust arvamusest Riigikogu ja valitsuse poolt vastuvõetud otsuste või otsuste eelnõude kohta.

Kuna muulased on riigivõimu- ja valitsemisorganites esindatud väga vähesel määral, siis muulaste MTÜ-de esindatus Koostöökojas ja selle tööorganites on hädavajalik. See saab olema ka praktiliseks sammuks integratsiooniprotsessi arenguks. Oleme veendunud, et ühiskonna integratsiooni põhialuseks on muulaste kaasatus riigi- ja ühiskonnaasjade otsustamisse ehk osalusdemokraatia laienemine ka nendele.

Mart Meri

Riik toimib tõhusalt siis, kui ta suudab ühiskonna erinevate gruppide erihuvide sasipuntrast välja setitada ühiskonnaga liituvad huvid, et seejärel neid oma võimuga kaitstes ühiskonna kui terviku hüvanguks ellu rakendada. Selleks on meil õieti rahva poolt valitud ja seega teda kui ühiskonda ja selle liitunud huve esindav parlament ja neid huve ellu rakendav valitsus. Ent minu kogemus näitab, et liialt sageli on selle tandemi koostöö ebatõhus. Ebatõhususe peamisi põhjuseid on kasutatava informatsiooni nappus.

Järelkult tuleb otsida teid riigi juhtimiseks vajaliku lisainformatsiooni leidmiseks. Koostöömemorandum on selleks loonud ühe uue kanali. Kanali ühes otsas on kodanikuühendused, kes kogevad riigi toimimise viljakust või viljatust vahetult oma igapäevases elus. Kanali teises otsas on poliitilised otsustajad ja otsuste elluviijad, kelle vastutus on suur, aga kodanike igapäevaelu tundmine vahetevahel vildak.

Riigikogu liikmete, aga ka valitsusametnike ülesanne on senisest märksa tõhusamalt analüüsida (ja ka sünteesida) kodanikkonna seisukohti riigi arengut puudutavates küsimustes. Mittetulundusühenduste ülesanne on argumenteeritult ja senisest märksa söakamalt tuua oma seisukohad poliitiliste otsustajate ette. Selline tegutsemisviis vähendab rahva võõrandumist võimust, elavdab osalusdemokraatiat ning loodetavasti suurendab riigimehelikku tegutsemist, millest me praegu nii suurt puudust tunneme.